

Wallace Earle Stegner, romancier, biograf, istoric, eseist, critic literar și profesor universitar american, s-a născut în Lake Mills, Iowa, pe 18 februarie 1909. A fost admis la University of Utah în 1925 și a început să scrie ficțiune pe când era student la University of Iowa în anii 1930. Și-a început cariera de profesor universitar la University of Utah, iar mai târziu a predat la University of Wisconsin și la Harvard. Din 1946 până la retragerea sa în 1971, Stegner a condus prestigiosul program de scriere creativă de la Stanford, care a avut o puternică influență asupra prozei americane contemporane. A beneficiat de două burse Guggenheim și de una din partea National Institute for the Humanities, fiind, de asemenea, membru al National Institute, al Academy of Arts and Letters și al American Academy of Arts and Sciences.

Stegner a scris romane: *Remembering Laughter* (1937), *The Potter's House* (1938), *On a Darkling Plain* (1940), *Fire and Ice* (1941), *The Big Rock Candy Mountain* (1943), *Second Growth* (1947), *The Preacher and the Slave* (1950), retipărit cu titlul *Joe Hill: A Biographical Novel*, *A Shooting Star* (1961), *All the Little Live Things* (1967), *Angle of Repose* (1971), câștigător al Premiului Pulitzer, *The Spectator Bird* (1976), câștigător al National Book Award, *Recapitulation* (1979), *Spre țărmul ocrotit* (*Crossing to Safety*, 1987), finalist la National Book Critics Circle Award; volume de povestiri, pentru care a primit de trei ori Premiul O. Henry: *The Women on the Wall* (1948), *The City of the Living* (1956), *Collected Stories of Wallace Stegner* (1990); cărți de nonficțiune: *Mormon Country* (1941), *Beyond the Hundredth Meridian* (1954), *Wolf Willow* (1962), *The Gathering of Zion: The Story of the Mormon Trail* (1964), *The Sound of Mountain Water* (1969), *One Way to Spell Man* (1982), *Where the Bluebird Sings to the Lemonade Springs: Living and Writing in the West* (1992).

Wallace Stegner a murit pe 13 aprilie 1993 în Santa Fe, New Mexico.

WALLACE STEGNER

Spre țărmul ocrotit

Traducere din limba engleză și note
IRINA NEGREA

LITERA
București
2019

Plutind în sus printr-o învălmășeală de vise și amintiri, unduindu-mă ca un păstrăv prin cercurile ridicărilor precedente, ies la suprafață. Deschid ochii. Sunt treaz.

Bolnavii de cataractă văd pesemne aşa când li se scot bandajele după operație: fiecare detaliu apare pregnant, de parcă l-ar vedea pentru prima oară, deși e familiar totodată, cunoscut dinaintea perioadei de orbire, lucrul amintit și lucrul văzut contopindu-se ca într-un stereoscop.

Este categoric foarte devreme. Lumina nu e decât un crespuscul ce se prefiră pe la marginile storurilor. Dar văd, ori îmi amintesc, ori ambele, ferestrele fără perdele, căpriorii goi, pereții de scândură cu nimic pe ei în afara de un calendar, care cred că era aici și ultima oară când am fost noi, acum opt ani.

Ceea ce vădea cândva o austерitate spartană arată ponosit acum. Nimic n-a mai fost reîmprospătat sau adăugat de când Charity și Sid au lăsat casele de vacanță în grija copiilor. Ar trebui să am senzația că m-am trezit din somn într-un motel sordid din vremurile grele de odinioară, dar nu simt aşa. Mi-am petrecut prea multe

zile și nopții frumoase în această cabană ca să mă las deprimat de ea acum.

Descopăr chiar, când ochii mei deslușesc mai bine prin lumina difuză și ridic capul de pe pernă ca să privesc în jur, ceva extraordinar de linișitor la această cameră, o căldură chiar și în întunecime. Asocieri, probabil, dar și culoare. Nuanța pereților și a tavanului din lemn de brad s-a îndulcit de-a lungul anilor, amintind de aceea a mierii, de parcă întreaga cabană ar fi fost impregnată cu ardoarea oamenilor care au construit-o spre a le fi adăpost prietenilor lor. Iau asta ca pe un semn; și, fără să uit de ce suntem aici, nu pot alunga senzația de duioasă familiaritate în care tocmai m-am trezit.

Aerul îmi pare la fel de familiar ca încăperea. Un iz de șoareci tipic pentru cabanele de vară, plus o vagă reminiscență de sconști, deloc neplăcută, emanând de sub casă, însă în jurul acestor miroșuri și prin ele percep un aer tare, ca la două mii de metri înălțime. Iluzie, desigur. Ceea ce miroase a altitudine este latitudine. Canada se află doar la vreo douăzeci de kilometri spre nord, iar învelișul de gheăță, care și-a lăsat vestigiile pretutindeni în această regiune, nu a dispărut complet, ci doar s-a retras. Ceva în aer, chiar și în august, spune că va veni înapoi.

De fapt, dacă am putea uita că suntem muritori, ceea ce era cândva mai simplu aici decât în majoritatea locurilor, am putea crede într-adevăr că timpul este circular, și nicidcum liniar și progresiv, așa cum cultura noastră are ambiția să demonstreze. Văzuți din perspectivă geologică, suntem fosile în devenire, sortiți să fim îngropați și în cele din urmă expuși din nou, spre

consternarea unor creaturi din ere ulterioare. Priviți din punct de vedere geologic sau biologic, nu merităm atenție ca indivizi. Nu ne diferențiem prea mult unii de alții, fiecare generație repetă generația părinților ei, operele pe care le făurim pentru a dăinui după noi nu sunt cu mult mai trainice decât niște mușuroaie de furnici, și sunt incomparabil mai puțin rezistente decât niște recife de corali. Aici, orice lucru revine la începuturile sale, se repetă și se reînnoiește pe sine, iar prezentul abia poate fi deosebit de trecut.

Sally doarme încă. Mă dau jos din pat încetîșor și pășesc desculț pe dușumeaua rece. Calendarul, când trec prin dreptul lui, insistă că nu este cel pe care mi-l amintesc eu. Arată, corect, că anul este 1972 și luna este august.

Ușa scârțâie când încep să-o deschid. Aer curat, lumină cenușie, lacul cenușiu dedesubt, cerul cenușiu printre molizii canadieni ale căror coroane se înalță cu mult deasupra verandei. Nu o dată în trecut, vara, am tăiat împreună cu Sid câțiva dintre acești copaci care cresc ca buruienile, ca să lăsăm să pătrundă mai multă lumină în cabana de oaspeți. Dar tot ce-am făcut noi a fost să distrugem niște specimene, fără să fi descurajat vreodată specia în sine. Molizilor canadieni le place acest țărm abrupt. Aidoma altor specii, se agață de teritoriul lor.

Mă întorc în casă, îmi iau hainele de pe un scaun, aceleași haine pe care le-am purtat la plecarea din New Mexico, și mă îmbrac. Sally doarme în continuare, extenuată după zborul lung cu avionul și drumul de cinci ore cu mașina de la Boston. O zi prea grea pentru ea, deși

nici n-a vrut să audă când i-am propus să ne oprim pe parcurs. Fiind chemată aici, trebuia neapărat să ajungă.

Timp de un minut rămân să ascult cum respiră, întrebându-mă dacă să mă încumet să plec și s-o las singură. Doarme însă profund, și e de presupus că deocamdată nu se va trezi. Nici nu va trece nimeni pe-aici la o asemenea oră. Acest segment matinal al zilei îmi aparține. Pășind în vârful picioarelor, ies pe verandă și rămân expus la ceea ce, din câte-mi spun toate simțurile, ar putea fi la fel de bine 1938 sau 1972.

Nimeni nu s-a trezit în complexul de vacanță al familiei Lang. Nu se vede nici o lumină printre copaci, iar în aer nu miroase a foc de surcele. O iau pe cărarea ca un covor moale sub tălpi și, lăsând în urmă magazia de lemn, ies pe drum, iar acolo întâlnesc cerul, lumi-nându-se vag spre răsărit, și luceafărul de dimineață ca o lampă aprinsă. În vale, sub molizii de lângă casă, am crezut că e înnorat, însă aici, în aer liber, văd bolta cerului pală și imaculată.

Pașii mă poartă pe cărare până la poartă și prin ea. Imediat după poartă, drumul se bifurcă. Îl ignor pe cel care duce spre Ridge House și aleg în schimb drumul de țară îngust care urcă în jurul dealului spre dreapta. John Wightman, a cărui casă se află la capătul uliței, a murit acum cincisprezece ani. N-o să mai poată protesta că umblu pe făgașurile lui. Este un drum pe care am mers de sute de ori, un tunel de vegetație ce se pierde frumos printre copaci, forfotind în această dimineață de păsărele și mici vietăți sperioase care fojgăiesc prin frunzișuri, drumul meu preferat dintotdeauna.

Roua a udat totul. Aș putea să mă spăl pe mâini între ferigi, iar când rup o frunză de pe o creangă de arțar mă aleg cu un duș pe cap și pe umeri. Prin pădu-re de foioase de la picioarele dealului, prin brâul de cedri unde terenul este mlăștinos din cauza izvoarelor, printre molizii și brazii de pe povârnish, pășesc cu min-tea ageră, regalându-mi ochii. Văd în noroi urme de raton, un adult și doi pui, și ierburi înalte îndoite ca niște portițe de crochet din cauza umezelii, și ciuperci pălăria-șarpelui, portocalii cu puncte albe, având în acest anotimp calota turtită sau chiar concavă, cu apa stagnând în scobitura de pe margini, și pădurici miniaturale de brădișor, tămâiță-de-câmp și fereguță. Există cotloane adânci ca niște grote cafenii, tărâmul iepurilor și al șoareciilor, sub poalele largi ale molizilor.

M-am udat la picioare. Departe în pădure, aud o presură încercând timid un ciripit pe care par că l-ar fi uitat. Mă uit în stânga, pe costișă în sus, să văd dacă nu pot întrezări cumva Ridge House, dar nu văd decât copaci.

În cele din urmă ies din pădure pe coama dealului, de unde se vede întregul cer, imens și plin de lumina care a stins stelele. Marginile firmamentului sunt încărcate de coline. Deasupra muntelui Stannard, văzduhul e auriu incandescent, și, în timp ce contemplu, soarele saltă subit deasupra culmii și mă pironește de sus cu strălucirea lui.

De data asta n-am revenit la Battell Pond pentru distrație. Am venit din afecțiune și solidaritate familială, ca membri adoptați ai clanului, și fiindcă am fost chemați și eram așteptați. Dar nu pot să fiu sumbru acum, aşa cum n-am putut nici când m-am trezit din

somn în vechea cabană de oaspeți acum ponosită. Dimpotrivă chiar. Mă întreb dacă m-am simțit vreodată mai viu, mai capabil în cuget și mai împăcat cu mine însuși și cu lumea mea decât mă simt acum, de câteva minute, pe umărul acestui deal cunoscut, în timp ce privesc cum soarele urcă, puternic și încrezător, și văd dedesubt satul neschimbat, lacul ca un bazin de mercur, nuanțe diverse de verde pe fânețe și pajiști, în pădurile de arțari și de brazi negri, toate ridicându-se și încâlzinându-se, pe măsură ce umbrele alungite se surtează.

Aici a fost, aici este locul unde în cea mai frumoasă perioadă din viața noastră prietenia și-a avut casa, iar fericirea – cartierul general.

Când intru în cabană, o găsesc pe Sally așezată în capul oaselor, cu storurile de lângă pat – cele la care poate să ajungă – ridicate, pentru a lăsa să pătrundă o fâșie de soare înăuntru. Bea o cană de cafea din termos și mănâncă o banană din coșul cu fructe pe care ni l-a lăsat Hallie când ne-a condus la culcare aseară.

– Fără mic dejun, a spus Hallie. Doar *hazari*¹. Venim noi să vă luăm la brunch, dar asta n-o să se întâmpile prea devreme. Sunteți obosiți și-o să vă culcați târziu. Așa că dormiți mai mult mâine-dimineață, iar noi o să venim să vă luăm pe la zece. După brunch, mergem sus să ne vedem cu mami, iar mai târziu, după-amiază, mami a planuit un picnic pe Folsom Hill.

¹ *Choti-hazari* – în India, prima gustare a zilei, dimineața devreme, constând îndeobște dintr-o cană de cafea sau ceai și o felie de pâine

– Un picnic?! s-a mirat Sally. Dar se simte suficient de bine ca să meargă la un picnic? Dacă face asta special pentru noi, nu e nevoie.

– Așa a aranjat ea programul, a spus Hallie. A zis c-o să fiți obosiți și că trebuie să vă lăsăm un răgaz pentru odihnă, iar dacă ea spune c-o să fiți obosiți, n-aveți cum să nu fiți obosiți. Dacă ea plănuiește un picnic, n-aveți cum să nu vreți și voi un picnic. Nu vă faceți griji, o să se simtă bine. Își păstrează puterile pentru lucrurile care contează pentru ea. Vrea să fie totul ca pe vremuri.

Ridic celelalte două storuri și luminez odaia întunecoasă.

– Unde-ai fost? mă întreabă Sally.

– În sus, pe vechiul drum spre Wightman.

Îmi torn niște cafea și mă aşez pe fotoliul din răchită, care țin minte că facea parte din mobilierul Arcei. Din pat, Sally mă urmărește atent.

– Și cum era?

– Frumos. Liniștit. Mirosea bine, a pământ reavă. Locul a rămas neschimbat.

– Mi-ar fi plăcut și mie să merg.

– Te duc mai târziu, cu mașina.

– Nu, o să mergem sus la picnic, e suficient. Soarbe din cafea, urmăridu-mă din ochi peste marginea cănii, apoi spune: Așa-i că e tipic pentru ea? În pragul morții, vrea să fie totul ca pe vremuri, ba chiar dă ordin tuturor să facă să fie așa. Și se îngrijorează să nu fim obosiți. Ah, ce gol o să lase în urma ei! De fapt, a existat un gol, de când noi... Tu n-ai simțit niște absențe?

– Absențe, nu. Prezențe.

—Mă bucur. Nu-mi pot imagina locul ăsta fără ei aici. Fără amândoi, mă refer.

Marcați de o infirmitate permanentă, unii oameni devin cucernici, alții își plâng de milă, alții se înrăiesc. În cazul lui Sally, invaliditatea doar i-a limpezit firea și a facut-o mai egală cu ea însăși. Chiar și atunci când era Tânără și sănătoasă, putea să se arate atât de calmă și desprinsă de patimile și furiile omenești, încât îi amăgea pe mulți. Sid Lang, căruia nu-i lipsește nicidcum perspicacitatea și care, cu siguranță, a fost un pic îndragostit de ea la un moment dat, obișnuia s-o numească Proserpina și s-o tachineze cu versuri din Swinburne:

*Palidă, dincolo de prag și poartă,
Cu frunze line-noronată, stă cea
Care-n mâinile-i reci, fără de moarte,
Lucrurile muritoare le adună toate.*

Mâinile ei reci fără de moarte au ajuns să fie o glumă de-a noastră. Dar cu mult înainte, în anii când mama ei trebuia s-o ascundă ca pe un pachet în orice loc convenabil, atunci a deprins ea cumințenia, aşa cum ieziile sălbatici trebuie să stea nemîșcați, camuflați și nemiroitori, acolo unde-i lasă mamele lor. O mâna neștiută, foarte de timpuriu, i-a netezit fruntea senină ca marmura; pare la fel de liniștită pe dinăuntru și pe dinafără. Dar eu o cunosc de multă vreme. Sublimarea trăsăturilor odată cu vârsta și boala a conferit o eleganță fragilă tâmpelor și pomeților ei și i-a concentrat toată ființa în ochi.

Acum ochii dezmint aspectul docil și pasiv al chipului. Sunt ochi adumbriți și tulburăți. Și-i fixeaază asupra

mâinilor, pe care le strânge, le desface, le strânge iarăși și cu care vorbește.

—Am visat-o. M-am trezit din somn știind că am visat-o.

—Pare firesc.

—Se făcea că ne certam. Ea voia să fac ceva și eu mă împotriveam, iar ea era furioasă. Și eu la fel. Nu ți se pare că e un mod oribil de a... S-a oprit, după care, ca și cum aş fi contrazis-o, a explodat vehement: Ei sunt singura familie pe care am avut-o vreodată. Viețile noastre ar fi fost complet diferite și cu mult mai grele fără ei. N-am fi cunoscut niciodată locul acesta, sau oamenii care au însemnat cel mai mult pentru noi. Cariera ta ar fi fost diferită — puteai să fi rămas uitat în vreun colegiu de provincie. Dacă nu era Charity, eu n-aș mai fi în viață. N-aș mai fi vrut să trăiesc.

—Știu.

Sunt așezat cu spatele la fereastră. Pe noptiera de lângă pat este un pahar cu apă, pe care l-am pus acolo aseară pentru Sally. Soarele, bătând orizontal, scoate un oval prismatic din forma paharului și-l proiectează pe tavan. Întind un picior și lovesc masa. Imaginea curcubeului tremură. Ridic o mâna ca să blochez raza de soare în calea paharului. Curcubeul pleacă afară.

Sally m-a urmărit încruntată.

—Ce vrei să-mi spui? Că s-a terminat totul? Că trebuie să accept? M-am săturat să tot accept. M-am săturat să tot aud că Dumnezeu modeleză spinarea după povara de dus. Cine a zis asta?

—Nu știu. Eu, nu.

— Poate e adevărat, dar eu nu mai vreau noi modelări. Mă trezesc din somn aici, unde totul îmi amintește de ei, visez că ne certăm, mă gândesc cum de am ajuns eu s-o judec pe ea și cât timp a trecut, și-mi vine pur și simplu să plâng și să jelesc.

Trăsăturile i se schimonosesc a dezgust în timp ce se dojenește singură. Ne uităm unul la celălalt stânjeniți. Și, fiindcă mi se pare c-ar avea nevoie să-i împărățeșc ceva din tristețea mea, îi spun:

— O să-ți dau un exemplu de situație în care am simțit absența lor. Aseară. Știam că Charity nu va fi afară cu o lanternă aprinsă ca să ne întâmpine la sosire, dar mă așteptam să-l văd pe Sid măcar. Presupun că era nevoie de el acolo, sus. Însă atunci am simțit cât de grav e totul, mi s-au înmuiat picioarele când au apărut doar Hallie și Moe, ca un surogat de comitet de primire. Azi-dimineață am uitat din nou, aveam senzația că totul e ca înainte.

— Mai bine n-ar fi avut ideea asta c-o să fim prea obosiți ca să mergem sus la prima oră. Nu ți se pare tipic pentru ea? Dar probabil că e bine și la amiază. Vrei să mă ridici din pat? Am nevoie la toaletă.

Îi montez protezele, o salt de subsuori, o pun în picioare și-i dau cârjele. Cu antebrațele vârâte în ele, pornește zvâncnit spre baie. Merg după ea și, când a ajuns în fața closetului și se apelacă să-șidezle genunchii, o ajut să se aşeze și o las acolo. După un timp, când ciocănește în perete, intru și o ridic. Își leagă la loc genunchii de fier și se postează să se spele la chiuvetă, care e pătată de mineralele din apa de izvor. Peste câteva minuteiese din baie, cu părul pieptănat și față împros-pătată, fără urmele somnului. Lângă pat, se apelacă din

nou ca să-șidezle genunchii, apoi se aşază brusc pe așternuturile mototolite. Îi ridic picioarele și i le întind pe pat, după care îi pun pernele la spate.

— Cum te simți? În regulă?

— Poate că Charity are dreptate. Mă simt obosită, într-adevăr.

— Ce-ar fi să mai dormi un pic? Vrei să-ți scot protezele?

— Nu, lasă-le așa. E mai puțină bătaie de cap pentru tine, dacă trebuie să te strig.

— Nu e nici o bătaie de cap pentru mine.

— O, ba da, spune ea. Nu se poate să nu fie! Închide ochii, apoi zâmbește din nou: Ce-ar fi să ne cureți o portocală?

Curăț o portocală cum a vrut ea și torn restul de cafea din termos. Proptită de căblia patului, cu picioarele ca o linie dreaptă și subțire sub pături, își ia una dintre expresiile ei pozașe, de parcă ar spune: „Ce nostrim!”

— Îmi place ideea asta cu *hazari*. Ție nu? E ca în Italia, când ne trezeam devreme și tu pregăteai ceaiul. Sau ca la hotelul Taj Mahal în Bombay. Mai ții minte *hazari* de-acolo? Și acolo era tot așa, cu fructe și ceai, nu fructe și cafea. Tot ce ne mai lipsește e un ventilator mare în tavan, ca acela pe care l-a stricat Lang când a aruncat cu o pernă în el.

Mă uit în jur la pereții goi, la stâlpii goi, la căpri-ori goi și la storurile verzi dezgolite. Toate clădirile din complex, chiar și Casa Mare, seamănă între ele. Nepărtinitoare, Charity a impus aceeași austерitate pentru ea, pentru familie și pentru oaspeți.

— Mda, simt nevoie să spun, nu e chiar ca la Taj Mahal.